

LBRIS

We know
books

Ioan Armeanu

Suflete mutilate

prizonier în
lagărele bolșevice
1942-1945

LETRAS
Promovăm autorii români

A terminat de scris cartea vieții lui, dar nu era suficient. Cartea trebuia citită. S-a gândit că poate primește un sfat bun de la foști combatanți, veterani de război, ca și el. Astfel, s-a prezentat la comisariatul militar de unde ridica pensia de veteran și i-a spus comandantului că a scris o carte despre război și captivitate, bazată pe întâmplări reale trăite de el și de camarazii lui, rugându-l să-l îndrume s-o publice. Comandantul i-a replicat că și el a scris o carte și nu a convins pe nimeni să i-o publice, el fiind colonel. Dezamăgit, soldatul a renunțat la gândul de o publica. Anii s-au scurs repede, iar el a trecut în neștiință.

Consider că pentru mine a fost o datorie de conștiință față de el, tatăl meu, să-i îndeplinesc dorința, în ideea de a-i face cunoscute rândurile în care a pus atâta suflet.

Cu recunoștință, mulțumesc pe această cale domnului Gabriel Manță, care a avut bunăvoința să o redacteze și să o dea spre publicare sub această formă.

Ion Armeanu, 2019

CUPRINS

NOTA REDACTORULUI	3
ORDINUL DE CHEMARE	6
UMILINȚE	7
SPRE FRONT	9
LA COTUL DONULUI	22
RELATĂRI DESPRE STAREA ECONOMICĂ DE PÂNĂ ÎN ANUL 1939	30
CAPITULAREA. MARȘUL MORȚII	44
CONTINUAREA DRUMULUI CU TRENUL, ÎN VAGOANE DE VITE	52
PRIMUL LAGĂR, NR. 58 SIBERIA	54
LA MOSCOVA	69
ÎNCHISOAREA DE LA KAZAN	71
TRANSFERUL	78
MARȘUL PRIN PĂDURE	80
LAGĂRUL PENTRU OFIȚERI	82
ÎN CARANTINĂ	83
LAGĂRUL ANEXĂ SCHIT	85
LAGĂRUL 165 DIN VLADIMIROVKA	90
CURS ANTIFASCIST	98
FORMAREA DIVIZIEI "TUDOR VLADIMIRESCU DEBREȚIN"	109
LAGĂRUL DE LA NICOLAEV	115
SCRISOAREA	120
SFĂRȘITUL RĂZBOIULUI. REPATRIEREA	123
CUNOȘTINȚA DIN PORTUL CONSTANȚA	127
ÎNTOARCEREA ACASĂ. PRIMIRE OSTILĂ	129
DIN NOU LA FABRICĂ	134
PUS ÎN DREPTURI CA VETERAN DE RĂZBOI	140
CUVÂNT DE ÎNCHEIERE.....	142

ORDINUL DE CHEMARE

În aceste pagini nu voi folosi un stil literar, nu voi face risipă de metafore, deci cititorul trebuie să știe de la bun început rostul acestor însemnări. Voi așterne aici întâmplările trăite de mine, precum și altele la care am fost martor, începând din luna iulie a anului 1942.

Aveam 28 de ani, eram căsătorit, aveam un fiu care nu împlinise doi ani și lucram ca șef al atelierului de vitrouri la fabrica de oglinzi "August Zwoelfer" din București. Fusesem deja concentrat de trei ori când am primit ordinul de mobilizare pentru front. Urma să mă prezint la Regimentul 15 Dorobanți, fiind repartizat la Compania a IV-a Antitanc. Când m-am prezentat la Piatra Neamț, acolo unde era încartiruit, regimentul își desfășura ultimele pregătiri în vederea plecării pe front. Se afla la finalul unei perioade de refacere, întrucât în prima perioadă a războiului fusese decimat în luptă și readus în țară pentru completarea efectivului.

Ordinul de chemare îmi impunea să mă prezint în cel mai scurt timp la unitate, astfel că plecasem de acasă lăsând nerezolvate o serie de probleme vitale pentru familia mea. Nimerind în starea de maximă încordare a pregătirilor de plecare pe front, m-am

prezentat totuși pentru raport la comandantul regimentului care, în urma celor expuse, mi-a acordat o învoire de 48 de ore.

Revenit acasă, printre altele, m-am ocupat împreună cu soția mea de formalitățile pentru obținerea de la întreprindere a drepturilor ce-i reveneau pe timpul absenței mele, conform legilor aplicate în caz de război. De asemenea, am sfătuit-o să se mute în cartierul Chitila, acolo unde locuia tatăl ei, pentru a avea cât de cât un ajutor. O întâmplare neprevăzută a făcut să nu mă pot prezenta la regiment în termenul stabilit, deși în orice clipă se putea primi ordinul de plecare pe front.

UMILINȚE

Ca mulți alți locuitori ai capitalei din acele vremuri, eu nu îmi permiteam să cumpăr ziare, nu aveam aparat de radio, deci nu puteam fi la curent din prima clipă cu știrile importante ce se comunicau. Se mai poate însă ca unele acțiuni cu caracter strategic să nu fi fost făcute publice. Între acestea era și mersul trenurilor, care se modifica după necesități. Astfel, m-am pomenit că trenul cu care trebuia să merg la Piatra Neamț plecase deja cu o oră înainte de orarul stabilit. Următorul era abia a doua zi,

așa că am ajuns la destinație în seara următoare, cu 24 de ore întârziere.

La apelul de dimineață, am văzut că ostași care beneficiaseră de bilete de voie pentru ziua de duminică și nu se prezentaseră luni la apel erau scoși în fața careului, obligați să-și dea pantalonii jos și să încaseze 25 de lovituri numite trăgători. După bătaia primită, unii erau luați cu targa și duși la infirmerie, în timp ce alții, mai rezistenți, se târau cum puteau înapoi în formație, sub privirile compătimitoare ale camarazilor. Unul dintre ostași s-a prefăcut că leșină după câteva lovituri și a ajuns la medic, unde i s-a descoperit șiretlicul. Ca urmare, a primit mai multe lovituri, cu și mai multă cruzime. Pentru aplicarea unor asemenea pedepse se ofereau, de regulă, subofițeri reangajați. Aceasta era starea de spirit a ostașilor români care erau trimiși să-și dea viața pentru țară!

Eu, după fiecare strigare, așteptam cu teamă să-mi vină rândul la pedeapsă. Mă gândeam nu numai la suferința fizică pe care mi-o va provoca, dar în același mă revolta umilinta la care urma să fiu supus. Îmi era greu să suport această degradare morală. Nici până astăzi nu am aflat de ce eu și alți soldați învoiați pentru a merge la București nu am fost pedepsiți. Puteam doar să bănuiesc că, probabil,

comandantul nostru era la curent cu modificarea survenită în mersul trenurilor. În orice caz, chiar și clipele de tensiune trăite cu acel prilej le consider o pedeapsă nemeritată.

În următoarele trei zile s-a continuat intens încărcarea în vagoane a întregului echipament necesar. În sfârșit, a venit și ziua plecării. Noi, cei din Compania a IV-a Antitanc, am urcat pe unde am apucat, printre tunuri, chesoane sau cai.

SPRE FRONT

Am pornit spre front la data de 16 iulie 1942, trecând granița cu Polonia și apoi, în scurt timp, am pătruns în Ucraina, la Cernăuți, oraș românesc recucerit prin luptă și redat României, căreia îi aparținea de drept. În oraș, am îngrijit caii și ne-am verificat armamentul, trecând apoi la program de voie. Eu m-am alăturat unui grup de ostași din alte companii, care încinseseră un joc de cărți. Se juca pe mărunțiș, căci nimeni din trupă nu pornise la război cu cine știe ce sumă asupra sa. Am reușit să câștig câteva zeci de lei, dar în Ucraina aceștia nu mai aveau valoare, așa că am fost bucuros să capăt în schimbul lor trei kilograme de salam "Cernăuți", care pe vremea aceea era printre cele mai apreciate

mezeluri din țară. A fost apreciat cum se cuvine și de colegii de grupă, cu care l-am împărțit.

A doua zi am pornit mai departe, continuând să înaintăm spre front pe teritoriul Ucrainei. Am ajuns la podul de peste Nipru (*n.r. – Dnipro, în ucraineană*), pe care trebuia să-l trecem cu trenul și apoi să ne continuăm înaintarea, după cum era stabilit. Aici însă am constatat că sovieticii aruncaseră podul în aer, odată cu retragerea lor. Ca urmare, am fost debarcați din tren și tot restul drumului am continuat cu mers terestru, preț de 750 de kilometri... Am parcurs zilnic circa 30 de kilometri, în 10 ore de mers, de la 4 dimineața până la ora 14. După fiecare marș zilnic, ne opream pentru popas acolo unde găseam condiții de adăpost pentru tunuri și cai, precum și locuințe pentru comandamentul companiei.

Plecaserăm din Piatra Neamț cu câte trei cai la un tun. La început, când drumul era cât de cât practicabil pentru oameni și cai, treaba noastră a fost mai ușoară. Un timp ne-am putut folosi și de clădirile părăsite, dar, pe măsură ce ne apropiam de linia frontului, iar avioanele sovietice au început să apară și să ne atace, am fost nevoiți să renunțăm la aceste clădiri. De altfel, cel mai înverșunat atac împotriva noastră a fost când o formațiune de avioane a

bombardat și a mitraliat o școală părăsită în care ne instalaserăm pentru noapte cu arme și echipament. Spre norocul nostru, avioanele cu pricina erau de tip vechi, greoaie și zgomoase, așa că le-am auzit din timp. Ne-am luat în grabă armele și ce-am mai putut aduna, apoi ne-am refugiat în niște văi foarte adânci din apropiere, acolo unde adăpostiserăm caii, tunurile și pe cei care le asigurau paza. Din școală n-a mai rămas nimic pe verticală. Clădirea fusese lovită cu atâta precizie, încât niciun singur om n-ar fi rămas în viață dacă nu ne-ar fi reușit evacuarea și camuflarea în viroage. După acest atac, pe tot parcursul drumului, nu ne-am mai apropiat de clădiri, evitând chiar și șoselele. Am parcurs astfel un teren greu de străbătut, prin gropi și noroaie, împingând tunurile care se împotmoleau, în vreme ce rațiile noastre de hrană, dar și a animalelor, se micșorau, accentuând starea generală de oboseală. Caii au slăbit în așa hal, încât deseori interveneam împingând tunurile, în timp ce aveam asupra noastră întregul echipament de război din dotare (pușca, foaia de cort, ranița, masca de gaze, sacul de merinde etc). Noaptea le-am trăit sub foile de cort instalate pe fundul văilor.

Abia în timpul marșului l-am cunoscut pe comandantul plutonului, întrucât toți comandanții de plutoane își petreceau timpul la comandamentul companiei, care se instala la distanță de unitățile din subordine. Singurul care mai venea printre noi era sergentul-major Tănase Gheorghe, încheietorul de pluton. Pe acesta mi l-am amintit pentru că luase parte la jocul de cărți de la începutul călătoriei noastre, numărându-se printre ghinionști. Deși la început am crezut că e o impresie, am observat că mă privea cu o oarecare dușmănie. Într-una din zile, sergentul-major Tănase a adunat grupa, pretinzând un control asupra armamentului. Eram convins că, în ce mă privea, nu va găsi niciun fel de abatere. După ce s-a prefăcut că-i controlează pe alți doi colegi, s-a oprit la mine, a examinat țeava puștii, dar nu mi-a putut reproșa nimic, întrucât o aveam în permanență în perfectă stare de curățenie. Apoi, după o scurtă privire asupra ținutei, ne-a ordonat să prezentăm la control măștile de gaze. Am scos cartușul filtrant al măștii și am așteptat să-mi vină rândul la control. Sergentul-major Tănase, după ce a examinat alte măști fără să facă observații, a ajuns și la mine. L-am prezentat masca, dar el nici n-a avut răbdare s-o controleze, măcar de formă, începând să urle de parcă intraseră în el sute de

diavoli. Fața i se umflase și i se învinețise. Nebun de furie, și-a scos stiletul din teacă și m-a plesnit cu latul peste obraz:

– Așa se întreține masca de gaze?! Ia uite în ce stare de mizerie este! Așa ai fost instruit acolo unde ai îndeplinit serviciul militar activ?

Nu i-am răspuns nimic. Știam că vizorul măștii de gaze era mereu aburit. Această lacună o aveau toate măștile de gaze cu care eram dotați atunci. Dacă pentru aceasta trebuia cineva pedepsit, atunci se cuvenea ca toți cei de față să primească lovituri de baionetă peste față. Dar pe sergentul-major Tănase nu starea măștilor îl deranja, ci dușmănia ce o căpătase față de mine și dorința de răzbunare pentru pierderea banilor la jocul de cărți. În momentul în care am fost lovit fără vină, am avut o clipă de pierdere a controlului și am dus mâna la baionetă, gata să-i întorc lovitura ce o primisem. Sergentul-major a simțit pericolul și s-a îndepărtat repede, continuând cu insultele la adresa mea, în timp ce eu eram ferm hotărât să i-o plătesc când se va ivi un prilej favorabil. Nu aveam de unde să știu atunci că acest prilej nu se va ivi niciodată.

În continuare, cu fiecare soldat la locul lui, îndeplinind rolul ce-i revenea, întocmai ca un șurub într-un uriaș angrenaj, compania măr-

șaluia în formație de luptă, în cadrul unui plan minuțios elaborat, pe grupe și plutoane, batalioane, regimente, urmându-și destinul într-un țel comun, victoria, reîntregirea patriei. Trebuia redobândit pământul românesc și dezrobiți frații noștri aflați sub stăpânire străină. Acesta a fost țelul acțiunilor întreprinse, aceasta a fost și credința mea, iar majoritatea ostașilor români au înțeles nevoia de a lupta pentru izbândă până la sacrificiul suprem.

Cu toate greutățile, cele mai multe fiind cu neputință de ocolit, au existat și unele lucruri foarte simplu de rezolvat, dar care din lipsă de suflet, din lipsă de înțelegere pentru necazurile altora, au produs suferințe și au generat neîncrederea ostașilor față de unii comandanți. Într-o atare situație m-am aflat și eu. Din cauza drumului extrem de greu de parcurs, cu echipamentul de război în spate, împingând tunul print toate hârtoapele și noroaiele, bocancii cu care eram încălțat mi-au produs răni sângerânde la glezne și călcâie. Nemaiputând suporta durerile provocate în marș, în timpul unui popas m-am dus la plutonierul care însoțea căruțele cu hrană și diverse echipamente, i-am explicat situația, rugându-l să-mi schimbe bocancii cu alții mai

mari. Plutonierul mi-a spus că acest lucru banal nu ține de competența sa și m-a îndrumat direct la comandantul companiei, căpitanul Apostol Gheorghe. La comandament, sergentul din anticameră mi-a ascultat păsul și m-a introdus la comandant. M-am prezentat militărește și i-am raportat motivul care m-a determinat să ajung la raportul domniei sale. Pentru a fi mai convingător, i-am arătat rănilor și l-am rugat să dea dispoziție pentru a mi se schimba bocancii. În timpul raportului, domnul căpitan Apostol Gheorghe, comandantul Companiei a IV-a din Regimentul 15 Dorobanți, Divizia a VI-a, s-a plimbat dintr-un colț în altul al camerei, lovindu-și întruna cu cravașa carâmbul cizmei și exclamând:

– N-am ce să-ți fac, ostaș! N-am ce să-ți fac, ostaș!

Am plecat de acolo uluit. Nu puteam să înțeleg această atitudine total lipsită de omenie a căpitanului Apostol, care mă supunea cu bună știință unor cazne pe care cu un singur cuvânt ar fi putut să le curme. Astfel s-a încheiat prima mea întâlnire cu căpitanul Apostol, rămânând să merg în continuare cu niște bocanci rozători în carne vie, obligat a suporta o pedeapsă cumplită și inutilă, fără a fi săvârșit cel mai mic gest de indisciplină. Mă gândeam să tai limba bocancilor, dar mă

pândeă pericolul de a fi pedepsit cu 25 de trăgători sau să fiu efectiv călcat în picioare, așa cum pățiseră alți camarazi care, din cauza neglijenței, își deterioraseră armele sau alte efecte cazone.

Cu cât ne apropiam de front, greutățile erau din ce în ce mai mari. Hrana pentru cai era din ce în ce mai redusă. Supuși la eforturi extreme și slab furajați, mulți dintre ei muriseră în ultima parte a marșului, iar cei care mai rezistau erau într-o stare jalnică. Pentru a mai completa cât de cât nutrețul, erau trimiși doi ostași cu căruța să cosească și să aducă fân de pe câmp. La una dintre aceste acțiuni, după ce au adunat fânul și au format o căpiță, i-a prins noaptea și au trebuit să rămână pe câmp până în zorii zilei următoare, când căpița urma să fie încărcată în căruță și adusă la unitate. Numai că, epuizați în urma eforturilor depuse, au adormit cu țigările în mână lângă grămada de fân. Peste noapte, s-au trezit înconjurați de flăcări, salvându-se prin fugă. Una dintre arme a rămas în foc, fiind recuperată apoi, dar total inutilizabilă. S-au întors la companie dimineața, fără fân, cu o armă arsă și cu ușoare arsuri provocate de incendiu. Calul și căruța, din fericire, nu pățiseră nimic.

Primul care i-a luat în primire a fost plutonierul-major al companiei, un om în forță, bine hrănit. Acesta i-a trântit la pământ pe cei doi ostași cu lovituri de ciomag și de bocanc, continuând să-i lovească până și-au pierdut cunoștința (acest plutonier-major, înainte de a face cunoștință cu frontul, s-a învățat să fie numit însoțitor pe un avion sanitar care transporta în țară ostași răniți, iar ulterior nu a mai revenit la unitate). Au fost udați cu apă și au urmat la rând alți gradăți specializați în aplicarea pedepselor corporale. Apoi a apărut însuși căpitanul Apostol Gheorghe, comandantul companiei, care i-a trântit din nou la pământ cu o ploaie de lovituri. Sărea cât putea de sus cu picioarele pe pieptul și pe spatele ostașilor, cu o sălbăticie numai acolo întâlnită, până când victimele nu au mai dat niciun semn de viață. Au fost luați și duși nu se știe unde. Unul dintre ei nu s-a mai întors niciodată și am auzit că ar fi murit în urma bătăii primite. În schimb, celălalt, pe nume Amariei Ion, s-a întors la pluton, unde era servant pe același tun cu mine, după aproape o lună, când deja ocupaserăm poziția de luptă. Acest om, care luase parte la lupte grele încă din primele zile ale războiului și nu se alesese cu nicio rană serioasă din confruntarea cu dușmanul, simțea acum din plin urmările sălbăticiei unor români,